

REPO DARĪJUMU TRANSFORMĀCIJA TEHNOLOĢIJU UN NORMATĪVA REGULĒJUMA IETEKMĒ

Mg.iur. Tatjana Jukna
Rīgas Stradiņa Universitātes
Juridiskās fakultātes pasniedzēja

Tēzes

1. Repo darījums ir darījums, kurā puses pārdod vērstpapīrus un vienlaikus atpērk vērstpapīrus nākotnē. Repo darījumam, kā vienam no finanšu darījumu paveidiem ir gara vēsture. Latvijā šos darījumus zem nosaukuma reports/ deports pieminējis vēl profesors Lebers 19.g.s. sākumā. Pateicoties finanšu instrumentu formas transformācijai (no papīra formas un elektronisko), mainījās gan priekšstati par darījuma juridisko dabu, gan darījuma noslēgšanas formas, savukārt tehnoloģiju attīstības dēļ mainās arī darījuma struktūra.
2. Repo darījumi ir darījumi, kuros pastāv dziļš konflikts, starp darījuma priekšmetu un darījuma ekonomisko būtību: darījuma priekšmets ir pirkšana ar atpārdošanu, darījuma ekonomiska būtība – finansēšanā (aizdevums naudā vai vērtspapīros).
3. Ja vēl 18-19. gadsimtā pastāvēja diskusijas par to: "Kāds ir darījuma priekšmets: pirkšana-pārdošana, vai naudas aizdevums pret ķīlu (rokas ķīlu)?", tad attīstoties tehnoloģijām, vairāk nepastāv šaubu, ka darījuma ietvaros notiek īpašumtiesību maiņa, kā rezultātā, transformējas arī pati juridiska diskusija: pirkšana ar atpārdošanu (pirkšana uz laiku) vai aizdevums ar nodrošinājumu, kura ietvaros notiek īpašumtiesību (titula) maiņa.
4. Mūsdienu uzskati par repo darījumu priekšmetu ir atšķirīgi, tā piemēram, Francijā un Lielbritānijā uz repo darījumu skatās kā uz īsto pirkšanas-pārdošanas darījumu, savukārt ASV šis darījums tiek izprasts kā nodrošinātais aizdevums (piem. repo-105, *Lemon Brothers*). Tātad, konflikts var pastāvēt ne tikai starp dažādām tiesību saimēm, bet arī vienas tiesību saimes ietvaros. Nepastāv tiesiskās skaidrības un vienotības par šo darījumu arī Latvijā: No vienas puses darījuma konstrukcija liek domāt, kā darījuma priekšmets ir pirkšana ar atpārdošanu, no otrās – nodrošinātais aizdevums, jo atbilstoši likumam "Par finanšu nodrošinājumu" vērtspapīri, kas ir nodoti, darījuma ietvaros ir uzskatami par finanšu nodrošinājumu. Iepriekšminētais vedina uz domu, ka tomēr darījuma ietvaros, neskatoties uz īpašumtiesību maiņu, pircējs neiegūst neierobežotas īpašumtiesības par finanšu instrumentu, ka arī izraisa jautājumus par "īpašumtiesību" formu kā tādu: klasiskā īpašumtiesība vai tomēr trasta īpašumtiesība?

5. Latvijas repo darījumu noslēgšanas prakses analīze parādīja, ka joprojām, atsevišķie Latvijas tirgus dalībnieki maldinoši uzskata, ka repo darījuma īpašumtiesību (titula) nodošana nenotiek, jaucot šo darījumus ar "vērtspapīru vai preču aizdevuma" vai maržinālo aizdevumu" darījumiem.
6. ES valstu nacionāla regulējuma harmonizēšanas ietvaros pieņemti vairāki normatīvi dokumenti, kuri iekārtoja repo darījumus vērtspapīru finansēšanas darījumu rindā (sk. piemēram, Regulu 2015/2365), kā arī atsevišķi atdalīja repo darījumus no "pirkuma-atpārdevuma" darījumiem. Lai darījumu, kurā parādās pirkšanas un atpārdošanas elementi varētu uzskatīt par repo darījumu, tam jābūt dokumentētam. Jo tieši dokumentēšana, jeb līguma saturs atspoguļo tieši repo darījumam raksturīgo elementu klāstu.
7. Nodrošinot lielāku ieguldītāju aizsardzības pakāpi, MiFID II (2014/65/EU) ieviesa aizliegumu noslēgt ar privātajiem ieguldītājiem (klientiem) darījumus, kas paredz nodrošinājumu ar īpašumtiesību nodošanu. Likuma "Par finanšu nodrošinājumu" izpratnē, repo darījumi ir uzskatāmi par finanšu nodrošinājuma līgumiem ar īpašumtiesību parēju, kā rezultātā ir ievērojami un, mūsu skatījumā pilnīgi nepamatoti, sašaurināts personu loks, kuri šos darījumus noslēdz. Jāatzīmē, ka iepriekšminētais aizliegums neattiecas uz gadījumiem, kad repo darījumu slēdz savā starpā kontrahenti, ja neviens no tiem nav finanšu iestāde (kredītiestāde vai ieguldījumu brokeru sabiedrība).
8. Tehnoloģiju ietekmē būtiski palielinājās gan darījumu noslēgšanas ātrums, gan pārrobežu darījumu skaits, tas veicināja 3-pusēja repo (*Tri party repo*) attīstību. Pēc būtības, darījuma repo darījumu struktūra nemainījās, bet mainījās tikai norēķini, kā rezultātā samazinājās kontrahentu risks ciest zaudējumus, ja otrs kontrahents neizpilda savu saistību (nodot īpašumu vai naudu).